

Handläggningen av ärenden om förvisning av elever från gymnasieskolan, m.m.

Bakgrund

Barn- och utbildningsnämnden i Bollnäs kommun beslutade den 1 juni 2005 att, såvitt här är aktuellt, stänga av eleverna AA och BB från undervisningen på Torsbergsgymnasiet under resten av vårterminen och under höstterminen 2005 på grund av en händelse som hade inträffat den 17 maj 2005. Beslutet överklagades av AA och BB.

Efter beslutet uppmärksammades nämnden på formella brister i handläggningen och bestämde därför att en utredning skulle göras. Vid sammanträde den 15 juni 2005 beslutade nämnden att beslutet den 1 juni 2005 ”om avstängning och förvisning av elever vid Torsbergsgymnasiet står fast”.

Genom dom den 30 juni 2005 undanröjde Länsrätten i Gävleborgs län nämndens beslut den 1 juni 2005 på grund av brister i handläggningen.

Ärendet togs upp på nytt i nämnden den 9 augusti 2005. Nämnden beslutade då att, under vissa förutsättningar, förkorta tiden för förvisning att gälla till och med den 27 september 2005.

Anmälan

I en anmälan till JO framförde CC klagomål mot dåvarande Barn- och utbildningsnämnden i Bollnäs kommun (numera Barn-, utbildnings- och kulturnämnden i Bollnäs kommun) m.fl.

CC anförde bl.a. följande.

Den 1 juni 2005 beslutade barn- och utbildningsnämndens arbetsutskott att stänga av hans son, AA, och dennes klasskamrat, BB, från Torsbergsgymnasiet för resterande del av vårterminen 2005 och hela höstterminen 2005. Varken rektorn, gymnasiechefen eller arbetsutskottet förde någon dialog med de två eleverna innan beslutet fattades. Första gången AA och BB träffade rektor DD var när hon gav dem beslutet om avstängning. Rektorn har inte följt 6 kap. 22–24 §§ gymnasieförordningen (1992:394) då hon inte försökt utreda orsakerna till

problemen, inte kopplat in elevvården, inte försökt få eleverna att bättra sig, inte använt möjligheten till en interimistisk avstängning och inte tilldelat dem en skriftlig varning. Föräldrarna deltog i utvecklingssamtal med respektive son endast någon vecka före avstängningsbeslutet och fick då inga indikationer på att det förelåg några problem. I efterhand har skolan sagt att det hade varit en ohållbar situation i klassen under lång tid.

AA och BB fick del av beslutet den 2 juni 2005. Den 3 juni 2005 påpekade AA:s mor för ordföranden EE att nämnden måste ge AA och BB tillfälle att yttra sig i ärendet. EE ansåg att det inte behövdes eftersom nämnden hade tillräckligt med underlag för att fatta beslut. Arbetsutskottet har inte följt 6 kap. 25 § gymnasieförordningen och 7 § förvaltningslagen (1986:223) då det inför beslutet inte fanns någon allsidig utredning som klarlade de omständigheter som var av betydelse för ärendets bedömning. Inte heller fick eleverna tillfälle att yttra sig muntligen innan beslutet togs. Den besvärshänvisning som bifogades beslutet avsåg laglighetsprövning och var således felaktig.

Beslutet överklagades till Länsrätten i Gävleborgs län som den 30 juni 2005 undanröjde det på grund av brister i nämndens handläggning. Den 15 juni 2005 hade arbetsutskottet ett nytt sammanträde och beslutade att beslutet från den 1 juni 2005 skulle stå fast. När sedan länsrättens dom meddelades ansåg nämnden att det var det nya beslutet från den 15 juni 2005 som gällde och att AA och BB fortfarande var avstängda från skolan. Beslutet den 15 juni 2005 saknade överklagandehänvisning, vilket innebar att AA och BB inte visste att det kunde överklagas. De uppfattade det inte som ett nytt beslut utan endast som ett fastställande av det första beslutet.

Först efter påtryckningar från föräldrarna kallades AA och BB till sammanträdet den 15 juni 2005. AA och BB ville då ha varsin förälder med sig som ombud/biträde och skrev därför fullmakt för föräldrarna. Trots det nekades föräldrarna att följa med in på sammanträdet. AA och BB gavs inte möjlighet att överklaga det beslutet.

AA:s föräldrar har på uppdrag av AA och BB per telefon, brev och e-post begärt att få ta del av de handlingar som legat till grund för beslutet men har nekats detta vid flera tillfällen med hänvisning till att handlingarna är sekretessbelagda. Detta strider mot förvaltningslagen och sekretesslagen (1980:100).

EE har inte varit tillgänglig för dialog.

Till anmälan fogades bl.a. kopior av diverse beslut från Barn- och utbildningsnämnden i Bollnäs kommun, av en överklagandehänvisning avseende s.k. laglighetsprövning samt av länsrättens ovan nämnda dom.

Utredning

Anmälan remitterades till Barn- och utbildningsnämnden i Bollnäs kommun. Nämnden (arbetsutskottet) överlämnade som sitt remissvar ett yttrande

undertecknat av advokaten FF. I yttrandet anfördes bl.a. följande (*bilagorna återges inte här; JO:s anm.*).

Barn- och utbildningsnämndens beslut samt bakgrunden till detta

BUN:s arbetsutskott i Bollnäs kommun beslutade vid sammanträde 2005-06-01, § 144 att avstänga (förvisa) tre elever, AA och ytterligare två elever från undervisningen på Torsbergsgymnasiet under resten av vårterminen samt höstterminen 2005 på grund av att de gjort sig skyldiga till sexuella trakasserier.

Bl.a. AA överklagade arbetsutskottets beslut och detta undanröjdes av Länsrätten i Gävleborgs län genom dom 2005-06-30. (Domen finns bilagd till CC:s anmälan.)

AA var myndig sedan januari 2005 (rätteligen mars 2005; JO:s anm.).

Rektor DD vid Torsbergsgymnasiet anhöll 2005-05-24 om att BUN skulle stänga av en annan elev i samma klass som AA för sexuella trakasserier vid två tillfällen mot olika kvinnliga lärare. I sin anhållan beskrev hon att signaler även inkommit från kvinnliga elever om att liknande trakasserier riktats mot dem. Ytterligare en skrivelse inkom till BUN daterad 2005-06-01 från rektor DD. Där begärdes avstängning av AA och ytterligare en elev för sexuella trakasserier mot en lärare. Skrivelsen har bifogats av anmälaren CC.

Av skrivelsen framgår att rektor DD begär att BUN skall avstänga eleverna. Enligt gymnasieförordningen får avstängning ske för högst två veckor. Rektor har uppgivit att det var hennes uppfattning att pojkarna skulle avstängas för maximalt två veckor.

BUN:s arbetsutskott hade sammanträde 2005-06-01, dvs. samma dag som rektor DD givit in den andra skrivelsen.

Vid sammanträdet kompletterades skrivelserna med muntlig föredragning av förvaltningschefen GG. Därvid framkom att två händelser hade inträffat som riktat sig mot två olika lärare. De båda lärarna var mycket upprörda och kränkta. Rektor DD hade inte hunnit samtala med de utpekade eleverna, men hon hade fått meddelande om att de hade sökt upp sin klasslärare HH och för henne erkänt ”fotograferingshändelsen”, se nedan. Vid ett föräldramöte 2005-05-31 hade framkommit att liknande händelser även riktats mot kvinnliga elever i klassen, vilka tagit mycket illa vid sig. Så illa att tre av dem kommit till HH och meddelat att de önskade byta skola.

BUN:s arbetsutskott tog mycket allvarligt på det hela och när det stod klart att även kvinnliga elever varit allvarligt trakasserade, ansåg BUN:s au att de måste vidta kraftfulla åtgärder och fattade beslut om förvisning istället för avstängning.

/---/

Efter polisutredning åtalades AA och hans kamrat. De dömdes vid Bollnäs tingsrätt 2005-08-12 för ofredande enligt 29 kap. 6 § brottsbalken. Domen bifogas, bilaga 1.

I domen konstateras att utredningen får anses ge vid handen att det förekommit likartade händelser som den förevarande mellan olika elever i klassen. Domstolen konstaterade också att eftersom AA och kamraten avstängts till och med höstterminen 2005 så meddelade tingsrätten påföljdseftergift. Domen har överklagats av åklagaren (*Hovrätten för Nedre Norrland meddelade dom den 20 december 2005; JO:s anm.*).

HH har uppgivit att samma dag som händelsen med fotograferingen inträffade hade tre flickor kontaktat henne och meddelat att de önskade hoppa av klassen eftersom de inte orkade med den jargong som fanns där. De berättade också att även de hade fått bilder på mobiltelefonen från bl.a. de i ärendet aktuella pojkarna.

Åtgärder som vidtagits inom skolan

Då händelsen inträffat, när läraren HH blivit trakasserad, tog hon upp detta med samordnaren JJ, vilken i sin tur förde ärendet vidare till skolsociala teamet.

Samma dag träffade arbetslaget, i vilket de aktuella lärarna ingick, tillsammans med skolans rektor och kuratorer, KK från Arbetsmiljöutveckling i Hälsingland AB.

Samtidigt som de tre berörda eleverna delgavs au:s beslut träffade skolans två kuratorer klassen för att erbjuda samtalskontakter och stöd om behov skulle finnas. Rektorn, DD, besökte klassen och informerade om beslutet. Arbetslaget har därefter haft ytterligare kontakt med KK och kommer att ha det även i fortsättningen.

Vid ett möte som hölls med skolsociala teamet den 19 maj 2005 framkom att lärarna kände sig kränkta och mådde dåligt. Rektor DD tog därför kontakt med Arbetsmiljöutveckling i Hälsingland AB den 25 maj.

Det skolsociala teamet, rektor och berörda lärare beslutade att ett föräldramöte skulle genomföras snarast möjligt för att diskutera händelserna och situationen i klassen. Kallelse skickades till samtliga föräldrar och mötet bestämdes till den 31 maj 2005.

Det skolsociala teamet fattade beslut om att upprätta en handlingsplan för det fortsatta arbetet med klassen och de tre pojkarna. Handlingsplanen, daterad 2005-06-29, bifogas bilaga 2. I handlingsplanen hänvisas till "Torsbergsgymnasiets Handlingsplan mot mobbning och kränkande behandling 2004/05", bifogas, bilaga 3.

Som ett resultat av arbetet kring handlingsplanen upprättades en "Arbetsplan för att motverka alla former av kränkande behandling på Torsbergsgymnasiet läsåret 2005/2006". Arbetsplanen var klar i augusti 2005 och bifogas, bilaga 4. Tanken är att arbetsplanen skall följas upp och utvärderas av skolsociala teamet, och om behov finns, revideras varje läsår.

Vid föräldramötet den 31 maj gavs en allmän information av rektor och berörd personal om händelserna och läget i klassen. Därefter delades klassen in i en flickgrupp respektive pojkgupp. Därvid framkom, vid diskussioner i grupperna, att det bland pojkarna i klassen fanns en otrevlig jargong som var riktad mot flickorna.

Bun:s handläggning

Vid BUN au:s sammanträde den 1 juni 2005 fattades beslut att enligt gymnasieförordningen 6 kap. 23 § avstänga (förvisa) AA jämte ytterligare två elever från gymnasieskolan resterande del av vårterminen 2005 och höstterminen 2005 på grund av sexuella trakasserier, att det vid arbetsutskottets sammanträde 2005-08-10 skulle lämnas en redogörelse från förvaltningen för de åtgärder som vidtagits efter beslutet om avstängning, samt att händelsen skulle komma att polisanmälas.

Rektor kallade till sig AA och informerade honom om BUN au:s beslut samma dag, dvs. den 1 juni 2005. BUN au:s beslut 2005-06-01 överklagades av AA genom skrivelse som inkom 2005-06-10 till kommunen.

Förvaltningschefen, GG, var i kontakt med jurist på Sveriges Kommuner och Landsting angående hanteringen av ärendet. Därvid ställde han frågor om vilken närvarorätt som föräldrar till myndiga barn har vad gäller deltagande i samband med nämndsammanträde. GG tog till sig informationen om att de berörda eleverna hade rätt att närvara samt framföra sina synpunkter vid sammanträde, innan beslut fattades.

Det bestämdes därför att de berörda eleverna skulle erbjudas att delta vid ett nytt sammanträde med BUN:s au och att beslut därefter skulle fattas på nytt i saken. Sålunda skickades en "inbjudan till samtal" 2005-06-13 till de aktuella eleverna. Inbjudan bifogas bilaga 5.

De tre eleverna kom också, åtföljda av föräldrar. Föräldrarna hade fullmakter att företräda sina söner. Förvaltningschefen hade uppfattat rådgivningen från Sveriges kommuner och landsting på så sätt att det var kommunen som själv avgjorde enligt kommunallagens regler vilka som skulle få vara närvarande vid ett nämndsammanträde.

Detta delgav han BUN:s au som ansåg det tillräckligt att pojkarna, som ju var myndiga, fick företräde, varför föräldrarna nekades tillträde till sammanträdet.

Vid sammanträdet den 15 juni fattades, på inrådan av Sveriges Kommuner och Landstings jurist, ett nytt beslut i ärendet. BUN:s au beslutade att au:s beslut 2005-06-01 § 144 om avstängning och förvisning av elever vid Torsbergsgymnasiet, stod fast. Till detta beslut fogades tyvärr ingen besvärshänvisning. Anledningen var att den tjänsteman som skötte expedieringen uppfattat det så att det endast var en komplettering och konfirmering av det beslut som givits den 1 juni 2005 och till vilket fogats en besvärshänvisning.

Såvitt framgår av JO-anmälan har inte anmälaren uppfattat det som ett nytt beslut heller, utan endast som ett fastställande av det första beslutet. Det första beslutet har upphävts av länsrätten och pojkarna är således inte längre vare sig avstängda eller förvisade.

BUN:s au beklagar det inträffade och har insett att det föreligger brister i kunskaperna kring lagstiftningen.

CC, AA:s far, har 2005-09-06 (rätteligen den 9 juni 2005; JO:s anm.) begärt att få ta del av de handlingar som ligger till grund för beslutet, men dock nekats detta med hänvisning till sekretesslagen. Kopia på begäran från CC bifogas, bilaga 6. BUN har dock numera till AA låtit sända över den dokumentation som finns i avstängningsärendet och som AA inte tidigare erhållit. Det skall tilläggas att varken CC eller LL har vid begäran att utfå handlingar uppvisat fullmakt som utvisar att de har rätt att utfå handlingar som rör deras son.

Slutligen skall tilläggas att CC:s påstående om att ordföranden i BUN, EE, ”avböjt dialog med AA:s mamma” – inte stämmer. EE fick mail från LL 2005-06-09 kl. 8.06. Det besvarades av EE kl. 13.32. Mailen bifogas, bilaga 7 och 8.

Sammanfattningsvis får BUN anföra följande:

BUN har redan anordnat ytterligare utbildning i kommunen för tjänstemän i aktuella lagstiftningar. BUN ser också löpande över de rutiner som tillämpas i ärendehandläggningen.

BUN har också via förvaltningsledningen och Torsbergsgymnasiet, i anslutning till skolstarten höstterminen 2005 anordnat en temadag om Etik och moral, förhållningssätt, jämställdhet m.m. för samtlig personal och samtliga elever i Torsbergsgymnasiet.

BUN önskar framhålla att man handlat med elevernas bästa för ögonen och i handläggningen sökt göra en korrekt avvägning mellan behovet av skydd för de trakasserade eleverna och deras lärare å ena sidan, och respekten för de avstängda elevernas behov av skydd för sin integritet, å den andra.

CC kommenterade remissvaret.

Därefter skickades en förnyad remiss till barn- och utbildningsnämnden. Nämnden anmodades att komma in med kompletterande utredning och yttrande enligt följande.

A. I anmälan anfördes att nämnden efter det att länsrätten, i dom meddelad den 30 juni 2005, hade undanröjt nämndens beslut den 1 juni 2005 om avstängning av eleverna ansåg att nämndens beslut den 15 juni 2005 gällde och att eleverna fortfarande var ”avstängda” från skolan.

I remissvaret redogör nämnden för att eleverna, i dom meddelad den 12 augusti 2005 av Bollnäs tingsrätt, dömdes för ofredande. Av domen framgår att tingsrätten meddelade påföljdseftergift på grund av att pojkarna ”blivit avstängda från undervisningen i mer än en termin”. Nämnden uppger emellertid att eftersom beslutet den 1 juni 2005 hade upphävts av länsrätten så var pojkarna vare sig avstängda eller förvisade.

Nämndens anmodas att redogöra för handläggningen av ärendet efter länsrättens dom den 30 juni 2005 samt besvara frågan om huruvida eleverna var skilda från undervisningen i tiden efter länsrättens dom.

B. I anmälan anfördes att elevernas föräldrar via telefonsamtal, mail och brev hade begärt att få ta del av de handlingar som låg till grund för nämndens beslut om avstängning/förvisning av eleverna. Till anmälan hade fogats ett beslut ställt till CC, meddelat av förvaltningschefen GG den 10 juni 2005, om att inte lämna ut begärda handlingar. Vidare hade bifogats en framställan från LL den 17 augusti 2005 om att få ta del av rektorns skrivelse den 1 juni 2005 vilken beslutet om avstängning/förvisning grundade sig på. Framställningen besvarades samma dag med beskedet att handlingen inte kunde lämnas ut på grund av sekretess.

Nämnden hänvisar i remissvaret till en framställan den 6 september 2005 (torde rätteligen vara den 9 juni 2005) från CC om att få ta del av handlingar i ärendet. Framställan besvarades med att handlingarna inte kunde lämnas ut på grund av sekretess.

Upplystes föräldrarna, när de nekades att ta del av handlingarna med hänvisning till att handlingarna omfattades av sekretess, om möjligheten att enligt 15 kap. 6 § sekretesslagen hänskjuta frågan till myndigheten och att ett beslut av myndigheten krävs för att ett avgörande skall kunna överklagas?

Var beslutet den 10 juni 2005 ett sådant avslagsbeslut av myndigheten som enligt 15 kap. 7 § sekretesslagen kan överklagas och hade till beslutet i så fall fogats en överklagandehänvisning?

C. Vidare uppger nämnden att den dokumentation som finns i avstängningsärendet och som en av eleverna tidigare inte hade fått del av numera har översänts till honom.

Vilken dokumentation finns i ärendet och när fick eleven del av handlingarna?

Nämnden (arbetsutskottet) överlämnade som sitt svar ett yttrande undertecknat av förvaltningschefen GG. I yttrandet anfördes bl.a. följande.

A. Barn- och utbildningsnämndens arbetsutskott stängde av de tre eleverna vid sitt sammanträde den 1 juni 2005. Länsrätten upphävde detta beslut i en dom den 30 juni. Nämnden anmodas redogöra för handläggningen av ärendet efter den 30 juni 2005 samt besvara frågan om eleverna var skilda från undervisningen efter länsrättens dom.

Barn- och utbildningsnämndens arbetsutskott förvisade de tre eleverna vid sammanträdet den 1 juni. Läget var akut då rektor DD samma dag begärt att eleverna skulle avstängas från undervisningen. Enligt gymnasieförordningen 6 kap. 24 § avgörs en avstängning eller en förvisning av styrelsen för utbildningen. Om det bedöms nödvändigt med hänsyn till risken för andra elever och skolans personal får rektor, i avvaktan på att styrelsen skall avgöra ett ärende om avstängning eller förvisning, besluta att med omedelbar verkan interimistiskt avstänga en elev.

I det läge som uppstått beslutade nämndens arbetsutskott att förvisa eleverna till och med höstterminen 2005. Efter beslutet uppmärksammades arbetsutskottet på att en utredning i ärendet skulle ha tagits fram innan beslutet samt att eleverna skulle få yttra sig inför arbetsutskottet. Arbetsutskottet beslutade därför att inbjuda eleverna till ett nytt arbetsutskott den 15 juni. En utredning presenterades till arbetsutskottet, författad av Torsbergsgymnasiets skolsociala team. Arbetsutskottet beslutade vid sammanträdet att beslutet från den 1 juni om förvisning t.o.m. höstterminen 2005 skulle stå fast.

Den 30 juni upphävde länsrätten beslutet om avstängning från sammanträdet den 1 juni. Eftersom beslutet från den 15 juni inte överklagats, anser vi att det beslutet gällde under perioden 15 juni till 9 augusti. Ärendet togs upp på nytt i arbetsutskottet den 9 augusti och innan dess hade Bollnäs tingsrätt fällt två av eleverna för ofredande. Arbetsutskottet beslutade att eleverna skulle förvisas från

Torsbergsgymnasiet t.o.m. 27 september 2005 under förutsättning att de tre eleverna skulle medverka i arbetet med en temadag om kränkande behandling. Eleverna hade vid sammanträdet den 15 juni förklarat sig positiva att aktivt arbeta inom Torsbergsgymnasiet med att förbereda en temadag om kränkningar.

B. CC begärde den 9 juni att få ta del av handlingarna. Han upplystes av förvaltningschefen att dessa handlingar inte kunde utlämnas p.g.a. sekretess. Föräldrarna upplystes muntligt om att de kunde överklaga beslutet. De fick ut merparten av handlingarna vid sammanträdet den 15 juni, förutom vissa delar av utredningen som var sekretessbelagd p.g.a. uppgiften om olika kvinnliga elever.

C. Eleverna och föräldrarna fick del av den dokumentation som finns i ärendet vid sammanträdet den 15 juni förutom sekretessbelagda avsnitt, som innehöll uppgifter om kvinnliga elever. AA begärde att få DD:s skriftliga begäran om avstängning och denna sändes till AA den 16 november 2005.

CC kommenterade remissvaret och anförde därvid bl.a. följande. Av yttrandet framgår att nämnden, trots att länsrätten den 30 juni 2005 upphävde beslutet den 1 juni 2005, menade att AA och BB fortfarande var förvisade från skolan på grund av beslutet den 15 juni 2005. Det är fel av nämnden att påstå att beslutet gällde till den 9 augusti 2005. Tvärtom framgår av beslutet att det tidigare beslutet av den 1 juni 2005 stod fast, dvs. att förvisningen gällde för höstterminen 2005. – Han fick ett skriftligt svar på sin begäran om att AA skulle få ta del av handlingarna. Någon överklagandehänvisning fogades inte till svaret. Hans hustru gjorde samma framställning per e-post den 17 juni (*torde rätteligen vara den 17 augusti; JO:s anm.*) 2005 och fick samma dag svar att AA och BB nekades att få ta del av handlingarna. Inte heller denna gång lämnades någon överklagandehänvisning. Merparten av handlingarna lämnades inte ut vid sammanträdet den 15 juni 2005 utan kom per post långt senare, efter det att anmälan till JO hade gjorts.

Länsrättens i Gävleborgs län akt i mål nr 1299-05 samt Hovrättens för Nedre Norrland dom den 20 december 2005 i mål nr B 862-05 inhämtades. I ett beslut den 20 april 2007 anförde *JO André* följande.

Rättslig reglering, m.m.

Disciplinära åtgärder mot elever i gymnasieskolan, m.m.

Den rättsliga grunden för disciplinära åtgärder mot elever i gymnasieskolan finns i 15 kap. 14 § skollagen (1985:1100). Av bestämmelsen framgår att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om disciplinära åtgärder eller skiljande av elev från viss utbildning i fråga om utbildning efter skolpliktens upphörande.

De närmare bestämmelserna om disciplinära åtgärder mot elev i gymnasieskolan finns i 6 kap. 21–25 §§ gymnasieförordningen (1992:394).

I förordningens 6 kap. 21 § stadgas att om en elev har begått en mindre förseelse eller uppträtt olämpligt, skall läraren på lämpligt sätt uppmana honom att ändra sitt uppförande. Om han inte bättrar sig skall läraren försöka utreda orsaken till beteendet. Läraren får visa ut en elev från undervisningslokalen för högst återstoden av pågående undervisningspass.

Av 6 kap. 22 § gymnasieförordningen framgår att om en elev har gjort sig skyldig till upprepade förseelser eller fortsatt olämpligt uppträdande eller en allvarigare förseelse, skall rektor försöka utreda orsaken till beteendet. Vid behov skall skolläkare och annan företrädare för elevvården medverka vid utredningen. Med ledning av vad som framkommit vid utredningen skall rektor försöka få eleven att bättra sig. Rektor får därvid tilldela eleven en skriftlig varning.

I 6 kap. 23 § gymnasieförordningen anges att om syftet med åtgärder enligt 22 § inte uppnås eller om elevens uppförande kan antas inverka skadligt på andra elever eller det finns andra särskilda skäl, får eleven stängas av från undervisningen helt eller delvis under högst två veckor av terminen eller förvisas från skolan för en viss tid, dock högst tre terminer utöver den termin när beslutet meddelas. Om en elev står under åtal för en gärning, får han förvisas på grund av den bara om han erkänt denna eller om tingsrätten funnit utrett att han begått gärningen.

Vidare framgår av 6 kap. 24 § gymnasieförordningen att fråga om avstängning eller förvisning avgörs av styrelsen för utbildningen. Om det bedöms nödvändigt med hänsyn till risken för andra elever och skolans personal får rektor, i avvaktan på att styrelsen skall avgöra ett ärende om avstängning eller förvisning, besluta att med omedelbar verkan interimistiskt avstänga en elev. Ett beslut om interimistisk avstängning gäller till dess ärendet prövats av styrelsen, dock längst under två veckor.

Styrelsen skall, enligt 6 kap. 25 § gymnasieförordningen, se till att det i ett ärende om avstängning eller förvisning finns en utredning som allsidigt klarlägger de omständigheter som är av betydelse för ärendets bedömning. Styrelsen skall se till att utredningen inleds omgående och genomförs så skyndsamt som möjligt. Eleven och, i fråga om en elev som inte fyllt 18 år och inte heller ingått äktenskap, elevens vårdnadshavare skall få tillfälle att muntligen yttra sig inför styrelsen för utbildningen. Innan beslut om avstängning eller förvisning fattas i fråga om en elev som inte har fyllt 18 år, skall styrelsen för utbildningen samråda med den kommunala nämnd som har hand om sociala frågor för eleven. Styrelsen för utbildningen får förordna att beslut om avstängning eller förvisning skall gälla med omedelbar verkan.

Av 12 kap. 1 § gymnasieförordningen och 22 a § förvaltningslagen (1986:223), FL, följer att beslut om avstängning och förvisning av en elev samt beslut om interimistisk avstängning kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol genom s.k. förvaltningsbesvär.

Av 21 § andra stycket FL följer att beslut om avstängning och förvisning skall försees med information om hur beslutet kan överklagas. Det skall framgå av överklagandehänvisningen att överklagandet skall göras skriftligt och att det i skrivelsen skall anges vilket beslut som överklagas och den ändring klaganden begär. Vidare skall framgå att skrivelsen skall ges in till den myndighet som har

meddelat beslutet och att skrivelsen skall ha kommit in dit inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet (jfr 23 § FL).

Enligt 24 § FL skall den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet pröva om skrivelsen med överklagandet har kommit in i rätt tid. Har skrivelsen kommit in för sent skall den avvisas om inte vissa i andra och tredje styckena angivna förhållanden är för handen. Enligt 25 § FL skall, om skrivelsen inte avvisas enligt 24 §, den myndighet som har meddelat beslutet överlämna skrivelsen och övriga handlingar i ärendet till den myndighet som skall pröva överklagandet.

I 27 § första stycket FL stadgas följande. Finner en myndighet att ett beslut, som den har meddelat som första instans, är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning, skall myndigheten ändra beslutet, om det kan ske snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part. Skyldigheten gäller även om beslutet överklagas, såvida inte klaganden begär att beslutet tills vidare inte skall gälla (inhibition). Enligt andra stycket gäller inte skyldigheten, om myndigheten har överlämnat handlingarna i ärendet till en högre instans eller om det i annat fall finns särskilda skäl mot att myndigheten ändrar beslutet.

Enligt 28 § första stycket FL förfaller ett överklagande av en myndighets beslut, om myndigheten själv ändrar beslutet så som klaganden begär. I så fall tillämpas inte 24 och 25 §§. Ändrar myndigheten beslutet på annat sätt än klaganden begär, skall överklagandet, enligt paragrafens andra stycke, anses omfatta det nya beslutet, om inte avvisning skall ske enligt 24 §.

Rätt att anlita ombud eller biträde

Enligt 9 § första stycket FL får den som för talan i ett ärende anlita ombud eller biträde. Den som har ombud skall dock medverka personligen, om myndigheten begär det. Visar ett ombud eller biträde oskicklighet eller oförstånd eller är han olämplig på något annat sätt, får, enligt andra stycket, myndigheten avvisa honom som ombud eller biträde i ärendet. Enligt tredje stycket får en myndighets beslut att avvisa ett ombud eller biträde överklagas särskilt och då i samma ordning som det beslut varigenom myndigheten avgör ärendet.

Utlämnande av allmänna handlingar, m.m.

I 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF) finns grundläggande bestämmelser om allmänna handlingars offentlighet. Enligt 2 kap. 3 § TF är en handling allmän om den förvaras hos en myndighet och enligt 6 eller 7 § är att anse som inkommen till eller upprättad hos myndigheten.

I 2 kap. 12 § TF stadgas att allmän handling som får lämnas ut, dvs. inte omfattas av sekretess, skall på begäran genast eller så snart det är möjligt på stället utan avgift tillhandahållas den som önskar ta del av handlingen. Den som önskar ta del av handlingen har i sådant fall enligt 2 kap. 13 § TF även rätt att mot fastställd avgift få kopia av handlingen. Begäran att få kopia av allmän handling skall

behandlas skyndsamt. Visserligen måste myndigheten ibland ha ett visst rådrum, t.ex. för att eftersöka den begärda handlingen eller för att pröva om den får lämnas ut, dvs. om den är offentlig. Behandlingen av en framställan om att utfå allmän handling bör emellertid inte få ta mer än någon eller några dagar. Om framställningen avser eller fordrar genomgång av ett omfattande material är dock ett visst dröjsmål ofrånkomligt.

Fråga om utlämnande av allmän handling prövas enligt 2 kap. 14 § TF av den myndighet som förvarar handlingen. Svarar en viss befattningshavare vid myndigheten enligt arbetsordning eller särskilt beslut för vården av handlingen, ankommer det enligt 15 kap. 6 § andra stycket sekretesslagen på honom att i första hand pröva frågan om handlingens utlämnande till enskilda. I tveksamma fall skall den som har handlingen i sin vård hänskjuta frågan till myndigheten, om det kan ske utan omgång. Vägrar han att lämna ut handlingen eller lämnar han ut den med förbehåll, skall han på sökandens begäran hänskjuta frågan till myndigheten. Sökanden skall i så fall underrättas om att han kan begära att frågan hänskjuts till myndigheten och att ett beslut av myndigheten krävs för att ett avgörande skall kunna överklagas. Rätten att få ett sådant formellt beslut tillkommer sökanden oavsett grunden för avslagsbeslutet, dvs. även om det grundas på att handlingen inte är allmän. Myndighetens avslagsbeslut får enligt 15 kap. 7 § sekretesslagen överklagas hos kammarrätt.

Enligt 7 kap. 9 § andra stycket sekretesslagen gäller sekretess i bl.a. gymnasieskolan dels i skolans elevvårdande verksamhet i övrigt för uppgift om enskilds personliga förhållanden, dels för uppgift som hänför sig till ärende om tillrättaförande av elev eller om skiljande av elev från vidare studier. Sekretessen gäller dock endast, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom eller henne närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i elevvårdsärende eller i annat ärende som nu har nämnts.

Enligt 14 kap. 4 § sekretesslagen gäller sekretess till skydd för enskild – i det avseende som är av intresse här – inte i förhållande till den enskilde själv och kan i övrigt helt eller delvis efterges av honom.

Bedömning

Nämnden beslutade den 1 juni 2005 att, såvitt här är aktuellt, ”stänga av” AA och BB från undervisningen på Torsbergsgymnasiet under resten av vårterminen och under höstterminen 2005. Beslutet överklagades av AA och BB. Överklagandet kom, via länsrätten, in till nämnden den 10 juni 2005.

Efter beslutet uppmärksammades nämnden på bristerna i handläggningen och bestämde därför att en utredning skulle göras. Utredningen färdigställdes den 13 juni 2005. Nämnden höll ett nytt sammanträde den 15 juni 2005 där AA och BB närvarade. Vid sammanträdet beslutade nämnden att beslutet den 1 juni 2005 ”om avstängning och förvisning av elever vid Torsbergsgymnasiet står fast”.

Den 17 juni 2005 överlämnade nämnden överklagandet avseende beslutet den 1 juni 2005 och tillhörande handlingar till länsrätten samt upplyste om att nämnden hade fattat ytterligare ett beslut. Länsrätten förelade nämnden att inkomma med yttrande över överklagandet. I ett yttrande daterat den 27 juni 2005 uppgav nämnden bl.a. att en utredning hade gjorts och att samtal hade hållits med eleverna vid ett nytt sammanträde samt att arbetsutskottet inte fann skäl att ändra beslutet från den 1 juni 2005. I dom den 30 juni 2005 undanröjde länsrätten nämndens beslut den 1 juni 2005 med följande motivering.

Av utredningen i målet framgår att Barn- och utbildningsnämnden inte sett till att det inför arbetsutskottets beslut den 1 juni 2005 funnits en utredning som allsidigt klarlägger de omständigheter som var av betydelse för ärendets bedömning. Inte heller har BB och AA fått tillfälle att muntligen yttra sig inför arbetsutskottet vid sammanträdet den 1 juni 2005. På grund av nämnda brister i nämndens handläggning av ärendet skall det överklagade beslutet undanröjas.

Handläggningen av ärendena om avstängning/förvisning

CC har framfört klagomål i ett flertal hänseenden mot nämndens handläggning av och beslut i ärendena.

Inledningsvis vill jag framhålla följande. JO:s huvudsakliga uppgift är att granska att myndigheter och andra som står under JO:s tillsyn följer lagar och andra författningar i sin verksamhet. Syftet med denna granskning är i första hand att undersöka om myndigheterna har handlat enligt de regler för förfarandet som gäller för dem, dvs. att myndigheterna har agerat korrekt i formellt hänseende. Det ankommer således inte på JO att ta ställning till om det fanns grund för avstängning eller förvisning av eleverna eller om någon annan disciplinär åtgärd borde ha kommit i fråga.

När det gäller den formella handläggningen av ärendena vill jag anföra följande.

Det har framkommit att nämndens beslut den 1 juni 2005 inte – så som borde ha skett – föregicks av en allsidig utredning och att AA och BB inte gavs tillfälle att yttra sig inför nämnden. Detta har också konstaterats av länsrätten som på grund av dessa brister i handläggningen undanröjt beslutet.

Vad beträffar utformningen av nämndens beslut kan det påpekas att *avstängning* kan ske för högst två veckor. För det fall en elev skiljs från undervisningen längre tid är det fråga om *förvisning*, som gäller för viss tid, dock högst tre terminer utöver den termin när beslutet meddelades.

Det är också utrett att nämnden har lämnat en felaktig överklagandehänvisning. Beslut om avstängning och förvisning av en elev överklagas genom s.k. förvaltningsbesvär. Detta innebär bl.a. att en skrivelse med överklagande skall ges in till den myndighet som har meddelat beslutet och att den skall ha kommit in dit inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet. Till avstängningsbeslutet fogades emellertid en överklagandehänvisning rörande laglighetsprövning. AA och BB gavs alltså informationen att ett eventuellt överklagande skulle ges in till länsrätten och att det skulle ha kommit in till

länsrätten inom tre veckor från det att anslag om protokollet från barn- och utbildningsnämndens sammanträde den 1 juni 2005 hade satts upp på kommunens anslagstavla.

Såvitt jag kan utläsa av de inhämtade handlingarna synes nämnden ha varit av uppfattningen att beslut om avstängning och förvisning överklagas genom laglighetsprövning och synes också ha handlagt överklagandet i enlighet med det. I praktiken innebär det, i detta fall, ingen rättsförlust för eleverna eftersom deras överklagande ändå kom in till länsrätten i rätt tid och vidarebefordrades från länsrätten till kommunen enligt reglerna i 24 § tredje stycket FL. Jag vill dock understryka att det är av största vikt för den enskildes rättssäkerhet att myndigheter gör klart för sig hur ett beslut överklagas så att den information som lämnas är korrekt. I sammanhanget kan följande tilläggas. Huruvida ett beslut kan överklagas enligt reglerna om förvaltningsbesvär är en fråga som det ankommer på nämnden att avgöra och det bör även komma till uttryck i själva protokollet. Det är inte en uppgift för den tjänsteman som expedierar beslutet att avgöra om en överklagandehänvisning skall bifogas eller inte.

CC har tagit upp flera frågor som rör nämndens agerande vid sammanträdet den 15 juni 2005 och det beslut som fattades den dagen. Han har bl.a. klagat på att berörda elevers föräldrar inte tilläts att närvara vid sammanträdet trots att de hade fullmakt från sina söner att företräda dem.

Enligt 9 § FL får den som för talan i ett ärende anlita ombud eller biträde. Att eleverna, som nyligen hade fyllt 18 år, inte tilläts ha ett ombud eller biträde när de yttrade sig inför nämnden är enligt min mening mycket anmärkningsvärt. Visserligen får, enligt 9 § andra stycket FL, ett ombud eller biträde avvisas under vissa förutsättningar. Det synes dock inte ha varit frågan om en sådan situation i detta fall. För det fall ett beslut om att avvisa ett ombud eller ett biträde fattas skall myndigheten dessutom lämna underrättelse om hur det kan överklagas.

Vad gäller beslutet den 15 juni 2005 har CC bl.a. anfört följande. AA och BB uppfattade beslutet som ett fastställande av beslutet den 1 juni 2005. Efter det att länsrätten hade undanröjt beslutet den 1 juni 2005 ansåg nämnden emellertid att beslutet den 15 juni 2005 skulle gälla i stället. Någon överklagandehänvisning fogades inte till beslutet den 15 juni 2005.

AA:s och BB:s överklagande avseende beslutet den 1 juni 2005 kom in till nämnden den 10 juni 2005. Vid sammanträde den 15 juni 2005 beslutade nämnden att beslutet den 1 juni 2005 ”om avstängning och förvisning av elever vid Torsbergsgymnasiet står fast”. Överklagandet avseende beslutet den 1 juni 2005 jämte handlingarna i ärendet överlämnades till länsrätten den 17 juni 2005. Fråga har uppkommit om den rättsliga innebörden av nämndens beslut den 15 juni 2005.

Som framgår av redovisningen ovan stadgas i 27 § FL att beslutsmyndigheten under vissa förutsättningar skall ändra ett beslut som visar sig vara uppenbart oriktigt. Skyldigheten gäller som huvudregel även om beslutet överklagas.

Den beslutande myndigheten är således under vissa förutsättningar skyldig att meddela ett nytt beslut som ändrar eller upphäver det tidigare beslutet. Det är endast uppenbart oriktiga beslut som omfattas av omprövningsskyldigheten. Skyldigheten inträder inte om det krävs ytterligare utredning i ärendet för att en korrigering skall kunna ske.

Omprövningsskyldigheten i 27 § FL skall uppfattas som ett minimikrav och alltså inte som en uttömmande reglering av i vilka fall en myndighet har befogenhet att ändra ett redan fattat beslut (prop. 1985/86:80 s. 76). Frågor om omprövning i andra fall än de av lagstiftaren påbjudna får lösas genom praxis eller specialbestämmelser. Möjligheten till omprövning utanför 27 § bör utnyttjas så att syftet med paragrafen främjas. Ett riktmärke bör alltså vara att omprövning hos den beslutande myndigheten ersätter prövning i högre instans om det innebär att oriktiga beslut kan rättas enklare, snabbare och billigare utan att säkerheten eftersätts. För det fall klaganden lämnar uppgifter som, om de är riktiga, kan föranleda omprövning torde det vara i linje med lagstiftarens avsikt att med användning av omprövningsinstitutet utanför 27 § FL:s ram behålla ett överklagande en kort tid för att kontrollera uppgifternas riktighet. Givetvis bör försiktighet iakttas så att förfarandet inte inkräktar på den högre instansens rätt att sörja för behövlig utredning. Möjligheten till omprövning bör inte utnyttjas så att den ger underlag för uppfattningen att myndigheten undertrycker överklagandet. Om beslutet inte genast ändras enligt klagandens begäran skall således överklagandet överlämnas till den högre instansen.

För det fall myndigheten ändrar beslutet på annat sätt än klaganden begär skall överklagandet, enligt 28 § FL, anses omfatta det nya beslutet. Det betyder att klaganden inte behöver överklaga också det nya beslutet för att få detta prövat i en högre instans. Det betyder vidare att det nya beslutet skall följa med de handlingar som lämnas till överinstansen. Detta gäller även i sådana fall då beslutsmyndigheten inte finner skäl att ändra beslutet.

Det har framkommit att nämnden, efter att den hade fattat beslutet den 1 juni 2005, uppmärksammades på att det fanns brister i den formella handläggningen av ärendet. Även i överklagandet togs det upp att nämnden hade underlåtit att, i enlighet med bestämmelsen i 6 kap. 25 § gymnasieförordningen, vidta en allsidig utredning och ge berörda elever tillfälle att yttra sig inför nämnden. I anledning av detta företog nämnden en utredning och tog upp förvisningsfrågan vid ett sammanträde den 15 juni 2005, vid vilket berörda elever gavs tillfälle att närvara.

Jag har förståelse för att nämnden i den uppkomna situationen hade en önskan att läka de formella brister som beslutet den 1 juni 2005 var behäftat med. Nämndens hantering är enligt min uppfattning att betrakta som en omprövning utanför den

lagstadgade omprövningsskyldigheten i 27 § FL. Beslutet den 15 juni 2005 fattades helt kort tid efter det att överklagandet hade kommit in till nämnden och innan det överlämnades till länsrätten den 17 juni 2005. Vad som har kommit fram i denna del ger mig inte anledning att kritisera nämnden.

Av utredningen framgår att nämnden upplyste länsrätten om beslutet den 15 juni 2005 när den överlämnade överklagandet och handlingarna i ärendet till domstolen. Dessutom lämnade nämnden information om det aktuella beslutet i det yttrande som, på länsrättens begäran, lämnades över överklagandet. Av yttrandet framgick att beslutet den 15 juni 2005 hade föregåtts av en utredning och att berörda elever hade getts tillfälle att närvara vid nämndens sammanträde. Mot den angivna bakgrunden anser jag att det kan hävdas att överklagandet, enligt 28 § FL, hade kommit att avse beslutet den 15 juni 2005. Som har framgått innefattade emellertid länsrättens prövning endast beslutet den 1 juni 2005.

Det är inte helt givet hur nämnden skulle ha agerat efter länsrättens dom. Nämnden har i de två remissvaren lämnat olika uppgifter när det gäller frågan om eleverna, efter att länsrätten genom dom den 30 juni 2005 hade undanröjt beslutet den 1 juni 2005, var skilda från undervisningen eller inte. I det första yttrandet har nämnden uppgett att så inte var fallet. I sitt andra yttrande har nämnden däremot anfört att eftersom beslutet den 15 juni 2005 inte hade överklagats gällde det beslutet fram till den 9 augusti 2005 då förvisningsfrågan togs upp på nytt i arbetsutskottet. Det inger betänkligheter att nämnden i sina yttranden har lämnat oförenliga uppgifter i denna viktiga fråga. Enligt min uppfattning borde nämnden efter länsrättens dom, som meddelades under sommaren, ha tagit kontakt med berörda elever och informerat dem om sin uppfattning, dvs. om de var förvisade eller inte. Då nämnden synes ha ansett att BB och AA alltjämt var förvisade borde den också ha upplyst om möjligheten att överklaga beslutet den 15 juni 2005 till länsrätten.

Att fatta beslut om disciplinära åtgärder innebär myndighetsutövning. Det ställs därför särskilda krav på handläggning och beslut i sådana ärenden. Sammanfattningsvis kan jag emellertid konstatera att den formella handläggningen av ärendena om förvisning av eleverna uppvisar mycket stora brister. Nämnden kan inte undgå allvarlig kritik för sin hantering. Jag förutsätter att man från nämndens sida tillser att ärenden av ifrågavarande slag i fortsättningen handläggs i enlighet med gällande lagstiftning.

Handläggningen av framställningar om utfående av handlingar

Trots kompletterande frågor från JO:s expedition är det inte i alla delar klarlagt vilka utlämnandeframställningar som har gjorts och hur dessa har handlagts. Jag kan dock konstatera att handläggningen inte synes ha skett helt i enlighet med det ovan redovisade regelverket och vill här uppehålla mig vid följande.

Även om det inte klart framgår av remissvaren kan jag inte dra någon annan slutsats än att förvaltningschefen GG:s beslut den 10 juni 2005 att inte lämna ut en handling – rektors framställan den 1 juni 2005 om avstängning – till CC var ett

överklagbart beslut av myndigheten. Nämnden har uppgett att det lämnades en muntlig överklagandehänvisning till föräldrarna.

När en myndighet lämnar en part underrättelse om innehållet i ett slutligt beslut får myndigheten bestämma i vilken form underrättelse skall ges. Underrättelse skall dock alltid ske skriftligt, om parten så begär (21 § tredje stycket FL). En överklagandehänvisning är en del av beslutet. Om parten underrättas om beslutet skriftligen, bör självfallet underrättelsen omfatta hela beslutet, således i förekommande fall även överklagandehänvisningen. Nämnden borde följaktligen ha bifogat en skriftlig överklagandehänvisning.

Den 17 augusti 2005 begärde LL via e-post att BB och AA skulle få del av rektors framställan den 1 juni 2005 om avstängning. GG svarade i ett e-meddelande samma dag: "Den är sekretessbelagd som jag berättade för dig". LL hade uppenbarligen fått information tidigare om att den begärda handlingen innehöll sekretessbelagda uppgifter. När hon återkom på detta sätt borde hon ha fått ett formellt överklagbart beslut med överklagandehänvisning.

Det är oklart av vilken anledning nämnden ansåg att skrivelsen den 1 juni 2005 var belagd med sekretess. Skrivelsen innehöll inte några uppgifter om andra elever utan innefattade enbart en begäran om att AA och BB skulle stängas av från undervisningen. För det fall nämnden fann att det gällde sekretess till skydd för AA och BB borde den antingen ha underrättat föräldrarna om möjligheten att genom en fullmakt styrka sin rätt att få ut handlingen eller ha frågat AA och BB om de samtyckte till att handlingen lämnades ut.

Övrigt

Vad som har anförts i övrigt föranleder inte något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas med den delvis allvarliga kritik som uttalats ovan.